

11b. ODBUDOWA PAŃSTWA POLSKIEGO W XI WIEKU – WYKŁAD

1. Panowanie Kazimierza Odnowiciela (1034-1058)

a) Kazimierz Odnowiciel był synem Mieszka II i Rychczy, siostrzenicy cesarza Ottona III.

Objął tron po śmierci ojca w 1034 roku jednak wraz z matką został wygnany wskutek buntu możnych. Powrócił do kraju w 1039 roku wspomagany przez cesarza Henryka III i księcia ruskiego Jarosława Mądrego. Władcy ci pomogli mu odzyskać tron polski z różnych przyczyn. Przede wszystkim Henryk III nie chciał dalszego umocnienia się Czech pod rządami Brzetysława I. Władcy obawiali się, że jeżeli nie opanuje się sytuacji w państwie polskim bunt antyfeudalny i antychrześcijański rozszerzy się na inne, młode państwa Europy Środkowo-Wschodniej.

b) polityka Kazimierza Odnowiciela

- Głównym **celem polityki** Kazimierza Odnowiciela było odbudowanie państwa polskiego w jego pierwotnych granicach, odbudowanie polskiej organizacji kościelnej, zreformowanie organizacji państwowej oraz umocnienie państwa na arenie międzynarodowej.
- Po powrocie do kraju udało się Kazimierzowi opanować Wielkopolskę, ziemię łęczycko-sieradzką, a później Małopolskę.
- **Przeniósł stolicę** państwa ze zniszczonego Poznania **do Krakowa**. Tam też odbudował biskupstwo.
- Chciał odzyskać Mazowsze i Śląsk. Miały mu w tym pomóc wojska ruskie i niemieckie dzięki jego koligacjom rodzinnym. Przez matkę był powiązany z rodem cesarskim, ożenił się z przyrodnią siostrą Jarosława Mądrego i zawarł z nim sojusz. Dzięki pomocy wojów ruskich pokonał Masława i w **1047 roku odzyskał Mazowsze**. Trudniejsza sytuacja była jednak na Śląsku. W **1050 r.** usunął wojska czeskie ze **Śląska**. Popadł wówczas w konflikt z cesarzem Henrykiem III, który wcześniej (1041) uznał Śląsk za posiadłość czeską. Dzięki dyplomacji w **1054 r. na zjeździe w Kwedlinburgu** cesarz uznał prawa Polski do Śląska jednak nakazał Kazimierzowi płacić trybut ze Śląska Czechom. Około 1050 r. **przyłączył** również **ponownie** do Polski **Pomorze**, które odłączyło się w czasie kryzysu.
- Kazimierz odzyskał najważniejsze ziemie piastowskie. Nie prowadził polityki podbojów jak jego ojciec czy dziadek. Przez całe panowanie Kazimierza państwo polskie było podporządkowane cesarstwu, gdyż Kazimierz musiał być wdzięczny za pomoc w odzyskaniu tronu. Nigdy też się nie koronował. Nie udało mu się również odbudować polskiego arcybiskupstwa w Gnieźnie. To pozostawił do realizacji swoim następcom.

c) reformy Kazimierza Odnowiciela

Kazimierza Odnowiciela uważa się za wielkiego reformatora. Podjął się on trudu reformy organizacji państwa polskiego. Uznał, że jedną z ważniejszych przyczyn kryzysu było nadmierne obciążenie poddanych daninami związanymi z utrzymaniem drużyny książęcej wraz z rodzinami. Postanowił tę sytuację zmienić. **Przebudował system militarny państwa: nadał wojom ziemię w zamian za służbę rycerską**. Od tej pory rycerze musieli się utrzymywać z własnej ziemi i tak na niej gospodarzyć by móc zakupić wyposażenie i utrzymać własny poczet zbrojnych. Na każde wezwanie księcia mieli obowiązek się stawić z własnymi zbrojnymi. W zamian mogli korzystać z części renty feudalnej. Dlatego też uważa się, że Kazimierz Odnowiciel jako pierwszy **wprowadził** na ziemie polskie **system feudalny** wzorowany na Europie Zachodniej. Kazimierz odbudował również polską organizację kościelną, z tym że jej głównym ośrodkiem stał się Kraków. Polska nie miała jednak własnej metropolii (arcybiskupstwa).

2. Panowanie Bolesława Śmiałego (1058-1079)

a) początki panowania Bolesława Śmiałego.

Bolesław Śmiały był najstarszym synem Kazimierza Odnowiciela. Objął władzę po jego śmierci w 1058 r. Jego dwaj młodsi bracia Mieszko i Otton zmarli młodo, a Władysław Herman prawdopodobnie otrzymał w zarząd Mazowsze. Bolesław Śmiały odziedziczył państwo w znacznej mierze uzależnione od Niemiec. **Za cel postawił sobie:**

- uzyskanie korony,
- odbudowę polskiego arcybiskupstwa,
- umocnienie Polski na arenie międzynarodowej i uniezależnienie się od Niemiec. Wobec braku polskiego arcybiskupstwa najprawdopodobniej polskie biskupstwa były podporządkowane jednemu z arcybiskupstw niemieckich.

b) polityka zagraniczna Bolesława Śmiałego.

- Polska graniczyła z Cesarstwem Rzymskim Narodu Niemieckiego, które było przeciwne umocnieniu się państwa polskiego w Europie. Na wschodzie leżała Ruś Kijowska, z którą Bolesław Śmiały początkowo miał dobre stosunki dzięki małżeństwu z księżniczką ruską – Wyszestawą. Na południu państwo polskie graniczyło z Węgrami i Czechami. Czechy były lennem cesarstwa. Węgry, podobnie jak Polska, pragnęły się wyzwolić spod wpływu cesarstwa, były więc naturalnym sprzymierzeńcem państwa polskiego.
- Bolesław Śmiały dążył do odbudowy arcybiskupstwa w Gnieźnie, chciał uzyskać koronę, uniezależnić się od Niemiec i umocnić pozycję międzynarodową Polski. By zrealizować te cele wykorzystał istniejącą sytuację międzynarodową, czyli spór między papieżem Grzegorzem VII, a cesarzem Henrykiem V o inwestyturę dostojników kościelnych (faktycznie była to walka o władzę nad chrześcijańską Europą). Ponieważ Niemcy ograniczały samodzielność Polski, a cesarz nie chciał umocnienia pozycji Polski w Europie, Bolesław poparł papieża i **przystąpił do obozu papieskiego = gregoriańskiego**. Liczył na poparcie Grzegorza VII dla swoich planów.
- polityka zagraniczna Bolesława Śmiałego miała **charakter zdecydowanie antycesarski**. Bolesław prowadził politykę dynamiczną i agresywną. Ingerował w wewnętrzne sprawy sąsiadów: Czech, Rusi i Węgier, zwalczając zwolenników cesarza i osadzając na tronie sprzymierzeńców papieża. Chciał również by władcy państw ościennych byli przychylnie nastawieni do państwa polskiego.

1060 – wyprawił się na Węgry i doprowadził do koronacji zwolennika papieża Belę I.

1069 – wyprawił się na Ruś i osadził na tronie swego stryja Izasława, który dążył do unii Kościoła prawosławnego z Rzymem.

1072 – wydał wojnę Czechom, które były wiernym lennikiem cesarza Henryka IV. Wyprawa ta jednak zakończyła się dla Bolesława Śmiałego klęską.

1074 – wyprawił się na Węgry, by po śmierci Beli I, osadzić na tronie jego syna Gejzę.

1075-1076 – wyprawił się do Czech by osłabić obóz cesarski.

1077 – ponownie osadził na tronie ruskim Izasława (druga wyprawa na Ruś).

1077 – trzecia wyprawa węgierska – osadził na tronie Władysława, drugiego syna Beli I.

Jak widać jego działalność w obozie papieskim była bardzo aktywna. Za wszelką cenę dążył do umocnienia pozycji Polski kosztem Niemiec. Chciał by na tronie ruskim i węgierskim zasiadali władcy przychylnie nastawieni do państwa polskiego

Polityka zagraniczna Bolesława Śmiałego przyniosła efekty:

- w **1075 r.** za zgodą papieża **odrodzono polskie arcybiskupstwo w Gnieźnie**,
- w **1076 r.** **Bolesław Śmiały koronowany został na króla.**

c) sytuacja wewnątrz państwa polskiego pod koniec panowania Bolesława Śmiałego.

Wskutek osadzenia rycerzy na ziemi doszło do szybkiej feudalizacji społeczeństwa polskiego. Rycerze, którzy otrzymali ziemię szybko się wzbogacili. Skutkiem tego było powstanie licznych rodzin feudalnych. Władza monarchy została osłabiona gdyż zmniejszyły się jej podstawy ekonomiczne wskutek nadań ziemi dla rycerstwa i Kościoła. Zarówno Kościół jak i rycerstwo stając się panami feudalnymi będą dążyć do osłabienia pozycji monarchy w państwie. Jej umocnienie przez koronację Bolesława Śmiałego nie były po myśli panów feudalnych. Jednocześnie Bolesław Śmiały nie chciał się dzielić władzą z nikim. Nie liczył się z niczyją opinią i narzucał swoje zdanie. Był władcą patrymonialnym. Było to przyczyną powstania silnej opozycji skierowanej przeciwko królowi. Moźnowładcy woleli króla obalić i zmienić system rządów na korzystniejszy dla siebie.

Sprawa biskupa Stanisława:

Moźnowładcy zawiązali przeciwko królowi spisek, na czele którego prawdopodobnie stanął biskup krakowski Stanisław. Legenda głosi, że Bolesław dowiedział się o spisku w czasie wyprawy na Ruś. Wówczas to opuścili go rycerze (moźnowładcy). Taki czyn uważano wówczas za zdradę stanu i karano śmiercią. Na ile to prawda nie wiadomo. Wiadomo jednak, że ukarał on biskupa krakowskiego Stanisława wydając nań wyrok śmierci przez ćwiartowanie (zwyczajowa kara za zdradę stanu). Za ten czyn Bolesław Śmiały został wyklęty przez Kościół. Wybuchł przeciwko niemu bunt poddanych, co wykorzystała opozycja. **W 1079 r. Bolesław musiał uciekać z kraju na Węgry. Moźnowładcy osadzili na tronie jego młodszego brata Władysława Hermana.** Bolesław Śmiały nigdy nie wrócił do Polski. Zmarł na Węgrzech. Do kraju wróciła wdowa po nim wraz z synem Mieszkiem. Zostali razem otruci w 1089 r.